

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

2 0 1 1 . K A R Á C S O N Y H A V A

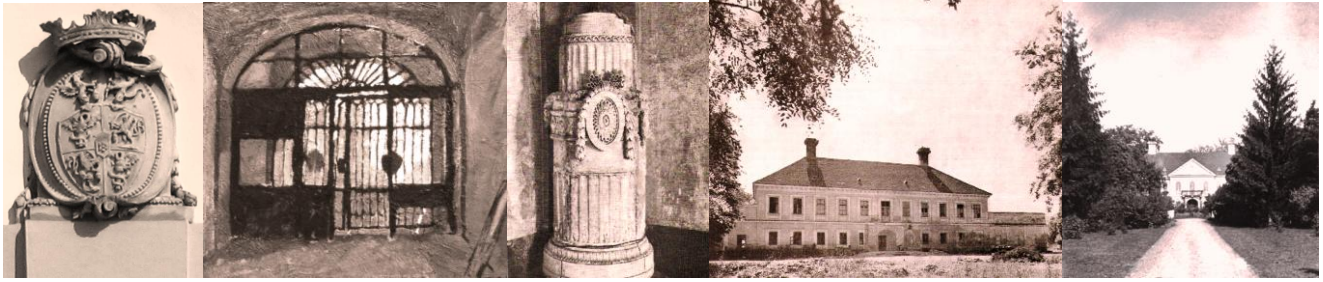
SZERKESZTŐI GONDOLATOK

A Múltidéző olvasói eddig hozzászokhattak ahhoz, hogy Vasszécseny helytörténeti múltjának legfrissebb kutatásai eredményeivel találkozhattak a lap hasábjain. Épp ebből a szerkesztői ars poeticából adódóan a lap két állandó rovatát, a Helyi történelmet és a Vasszécseny műemlékeit ideiglenesen nélkülöznie kell az olvasónak, mivel e két rovat átmenetileg szünetelni fog. Öt fontos tényező készítetett a megszakításukra. Ezek pedig a következők. Lipárt (egykori mileki részén) belterületén római kori leletek kerültek elő, tehát ma a falu is lakott volt a római kortól. Egy újabb középkori faluelőd adataira találtam rá, amivel eddig nem számoltunk, Sükösdről Árpád-kori források adnak hírt, később Sükösd majorként, Milekhez hasonlóan Lipárt része lett, pontos helyét még meg kell keresni. Az elmúlt hetekben végzett levéltári kutatásaim során több ezer, eddig ismeretlen, fel nem dolgozott dokumentumot találtam Vasszécseny múltjával kapcsolatban, amiből kb. ezret sikerült is már digitalizálnom. Mivel a dokumentumok egy rész latin nyelven íródott, ezek fordítása, sok időbe fog telni. A fellelt dokumentumok mindenesetre a 17. századtól a 20. század közepéig szinte újrírják Vasszécseny történetét. A Pázmány Péter Egyetem Művészettörténet Tanszékén, a vasszécsenyi Ebergényi család egy oldalági leszármazottaként, egy végzős hallgató, Vasszécseny kastélyairól írja szakdolgozatát, aki emiatt alaposan át fogja vizsgálni a szombathelyi Smidt Múzeumban fellelt Ebergényi család több száz éves irattárát. Ez az alap kutatás is gyökeresen át fogja írni településünk helytörténetét. Legvégül a Múltidéző egy lelkes olvasója, a faluhoz való mindenfajta kötődés nélkül lefordítja, és rendszerezi az összes fellelhető egykori szécsenyi egyházlátogatások jegyzőkönyveit, amelyek szinte pontos látleletként írják le templomaink és plébániánk múltját, építési, felújítási periódusait. Tehát Vasszécseny múltjának tudományos feltárásában előre nem látható, váratlan fordulatok történtek, amik félbeszakították e két tematikus rovatot. E kutatások nyilvánosságra kerülése után a Múltidéző is folytatni fogja rovatait, és visszamenőleg korrigálni fogja azok korábbi fejezeteit. Azonban nem marad érdekes témák nélkül az olvasó, a két rovat helyet két másik indul ettől a számtól, az egyik Vasszécseny vértanú papjainak bemutatását tűzte ki célul, a másik pedig Vasszécseny természeti értékeinek, kertjeinek és parkjainak a múltját kutatja fel.

VASSZÉCSENY MŰEMLÉKEI (6) EBERGÉNYI KASTÉLY

Mivel már egybegyűjtöttem az új kastély képanyagát, itt most leközlöm azokat, ha ezúttal valóban nem foglalkozom a kastély történetével. Már csak azért sem, mivel a szakirodalom is eddig csak találta a kastély tervezőjét, építési idejét, stílusanalógiákkal, párhuzamokkal próbált feleletet adni a máig nyitott kérdésekre. Azonban mindeddig a művészettörténet csak Vas megyei párhuzamokban gondolkodott (1. Szarvaskend, 2. Répceszentgyörgy, 3. Ölbey ház, Zarkaháza), pedig a vasszécsenyi új kastély legközelebbi stílusanalógiája a Somogy megyei, batéi Gaál kastély, ami 1796-ban épült. Ebben az időben még nem beszélünk típustervekről, pedig ez a kastély a vasszécsenyinek szinte ikertestvére.

(Képek: Az új kastély fotói a 20. század elejéről és közepéről, Ebergényi címer a kastélyról, a kastély vaskapujáról készült festményem, egykori copf stílusú kályha a kastélyból)

VASSZÉCSENY VÉRTANÚ PAPJAI (1) ABAI IMRE

Ebben a sorozatban a kommunizmus által ártatlanul elítélt, meghurcolt és megkínzott, vasszécsenyi kötődésű papi életutakat mutatunk be. Azért indítunk Abai Imrével, mivel jövőre lesz születésének 100 évfordulója, amire a Szombathelyi Egyházmegye és Sárvár város is meg fog emlékezni. Mivel Vasszécsenyben töltötte gyermek és ifjúkorát, illő, hogy mi is megemlékezzünk rá, sőt talán ennél többet is érdemelne. Sárváron a 90. születésnapján posztumusz Díszpolgárságot kapott, a 100. esetében nekünk is így kellene tisztelegni mártíromságára emlékezni, sőt talán gyermekkorának színterén, az egykori vasútállomás épületén emléktáblát is elhelyezhetnénk. Netán az Ebergényi fasor, az állomás épülete előtti torkolatánál kiszélesedő teret is elnevezhetnénk róla. Itt akár egy mellszobrot is felállíthatnánk róla.

Abai Imre Langhammer Imreként 1912. december 12-én született Szombathelyen, édesapja Langhammer Adolf, vasszécsenyi állomásfőnök, édesanyja Paukovits Franciska. Abai Imre tizenegyedeikként született a népes családba, édesapja a Szombathely - Rum vasútvonal megindításakor került vasúti tisztként a faluba Abáról, ahol előtte szolgált. Abai Imre az elemi iskoláit a faluban végezte. Későbbi iskoláit már Szombathelyen végezte, itt szentelte fel Mikes János püspök 1936-ban.

Újmiséjét Vasszécsenyben tartotta. Ettől az időtől kezdve rendszeresen publikált a Vasi Szemlében és a Dunántúli Szemlében, többek közt a Vasvári Társaskáptalan Szent Mihály templomáról, a Tordai Szaniszló családról, Szombathely középkori boszorkányégetéseiről, Szombathely 17. századi igazságszolgáltatásáról, és Szombathely legrégebbi elemi iskolájáról. 1942-ben latin történelem szakos tanári diplomát szerzett Budapesten. 1943-tól a szombathelyi szeminárium könyvtárosa volt. A háború alatt tábori lelkészként szolgált. A háború végén gyalog jött haza Vasszécsenybe az ausztriai Semmeringtől. 1946 augusztusában a budapesti lelkipásztori konferenciára delegálták az egyházmegyéből. Ősztől Nagysitkén volt káplán. Ezt követően Budapesten a Rákóczi Áron katolikus intézetet vezette. Az intézet államosítása után 1950-ben Sárvarra került plébánosnak. Itt élte meg a forradalom és szabadságharcot. Október 27-én beszédet intézett az emberekhez, nyugalomra intette őket. A Sárvári Nemzeti Bizottság elnökévé választották. Több mint 30 pártfunkcionárius és ÁVH-ás életét mentette meg. A forradalom után, 1957 februárjában hamis vádakkal perbe fogták. A kihallgatások alatt embertelenül kínozták, ütötték verték. A Vas megyei Bíróság első fokon 12 évi börtönrre ítélte. 1957 októberébe 2 év 6 hónapra módosították az ítéletét. Első fokú tárgyalásán a következőket mondta: Én sohasem politizáltam, s a rádióban is csak a zenét hallgattam... Állandóan a halál mezsgyéjén járok, s mint ilyen csak megbocsátani és segíteni tudok. Ez vezérelt októberben is. Mindig a rendet és a békét védtem... A börtönben jelentkező tuberkulózisa miatt büntetését felfüggesztették, a Mosonyi utcai rabkórházba került. A börtönben 120 kg-ról 48 kg-ra fogyott le. 1959-ben, közkegyelemben részesült. Papi hivatását nem folytathatta, kocsikísérőként dolgozott a budapesti tejipari vállaltnál. 1970. január 6-án hunyt el Budapesten, a Farkasréti temetőben nyugszik. 1992-ben semmisnek mondta ki a vas megyei Bíróság az 1957-es ítéletet. 2008-ban színdarabot írtak életéről „Akiért a harang szól” címmel. (Képek: A régi vasszécsenyi vasútállomás, a vasútállomás környéke Abai Imre gyermekkorában, a vasszécsenyi Langhammer család fotói, a Langhammer házaspár Vasszécsenyben, a kisfiú Langhammer Imre, Abai Imre vasszécsenyi újmisés cédulája a Krisztus megostorozása - vértanúsága jelenettel, folyóiratok, amikbe Abai Imre írt, Abai Imre fotója, színpadkép az Akiért a harang szól színdarabból.)

HELYI PARKOK ÉS KERTEK A MÚLTBÓL (1.)

Vasszécseny mai képét, természeti környezetét ma is meghatározzák az egykori jelentős mesterséges táji átalakítások, elsősorban a kastélyai környezetében, de a Gyöngyös partjának ligetes tájai is őrzik a múltat.

Egyetlen (kb. 800 éves) kocsányos tölgy maradt fenn a lipárti gyöpön a múlt század utolsó harmadáig a falu területét egykor beborító őstölgyesből, amit Kapui Kálmánnak sikerült levédeni. Ennek ellenére kivágták. 1426-ból maradt ránk az első írásos emlék Mileki András gyümölcsöskertjéről és egy gyöngyös part telkéről, amit Sár falu iskolamesterének engedett át sáfránykert létesítése céljából. Lipárton a múlt századig fennmaradt egy káposztáskert nevű terület a Fekete ér partján, ahol minden feltétel adott volt az öntözéses gazdálkodáshoz. 1730-ban Bél Mátyás tudósít a szécsenyi Schilson bárók halasmedencéiről. 1751-ben, Szécseny akkori birtokosa, Festetics József, tiszttartójával, Pettermann Ádámmal az ó-kastély déli homlokzata elé francia mintájú díszparkot terveztetett, amihez Hunter János Ádám uradalmi kertész Veperől dísznövényeket szállítattott. Ekkor Festetics József új halastavat is létesített, illetve kertészházat is építtetett. Ez helyileg a sörház (később magtár) és az ó-kastély közti területen volt. Később az Ebergényiek ezt fejlesztették tovább kertészetté. A Székeskáptalan a lipárti uradalom felfejlesztésekor faiskolát létesített a Gyöngyös parton. (Képek: a 800 éves kocsányos tölgy, ma is álló tölgy a Malom előtti dűlőben, az Ebergényi uradalom kertészete 1857-ben, az ó-kastély körüli park 1857-ből, a Székeskáptalan lipárti uradalmának konyhakertje, majd később díszkertje)

KARÁCSONY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

Karácsony a képzőművészetben címmel tartottam előadást december 7-én, a Szombathelyi Keresztény Értelmiségiek Szövetsége szervezésében a Premontrei Gimnázium dísztermében. Az előadásra még Zala megyéből is érkezett érdeklődő. A vetített képes előadás anyagából Dürer három gyönyörű fametszetét választottam illusztrációnak ehhez a rövid híradáshoz.

ADVENTI KOSZORÚ

Az első Adventi koszorúkat a falunkban 1944 végén, a házakhoz bekvártélyozott német katonák állították. A helyi lakosság számára teljesen ismeretlen volt ez a hagyomány, míg a német katonák a legnagyobb természetességgel készítették el a házaknál az Adventi koszorúkat. A háború elmúltával ez a Karácsonyhoz kapcsolódó népszokás egyáltalán nem gyökerezett meg a faluban, a karácsonyi ünnepkör és a téli Napforduló helyi hagyományai (Lucázás, Regölés, Betlehemezés, Három király-járás, Korbácsolás) nem fogadták be ezt az idegen hatást. Egészen a rendszerváltozásig kellett arra várni, hogy az Adventi koszorú, ismét, immár európai tradícióként megérkezzen hozzánk. Ekkor is először a templomainkban jelent meg, majd fokozatosan hódította meg a falusi otthonokat. Mára már szinte minden házban találkozhatunk vele, függetlenül attól, hogy a családok tartják-e régi vallásosságukat vagy nem.

TIZENEGY, TIZENKETTŐ

Közeledik a Karácsony, majd az Újév. A Múltidéző és két képpel szeretne megemlékezni a téli Napforduló e két jeles egyházi, mára világivá vált ünnepéről. A falunak idén lesz először saját szabadtéri Betleheme. Korábban sohasem volt, viszont volt az Ebergényi családnak egy hatalmas betlehemi terepasztala, ami az új kastély egy egész szobáját kitöltötte. Ez a Betlehem volt nyilvános ilyenkor Karácsonykor a falu lakói számára is. A mohából kirakott, betlehemi tájban elevenedett meg a Jézus születésére odasereglett egyszerű pásztorok hódolatának, és a betlehemi csillag által vezérelt Háromkirályok érkezésének jelene. Egy törött báránnyifigura máig megmaradt ebből a Betlehemből Kovács Andrea helytörténeti magángyűjteményében.

A másik kép a nyár végén, a plébánia udvarán felállított életnagyságú Boldog II. János Pál pápa szobrát ábrázolja, ami ilyen minőségben az első volt az országban. Plébánosunk, Merkli Ferenc atya szeretett volna egy 2012-es kártyanaptárt készíteni a szoborról, ami valami rajta kívül álló ok miatt meghiúsult. A Múltidéző minden hűséges olvasóját tehát Boldog II. János Pál pápának a világhoz szóló, utolsó üzenetével szeretném köszönteni a közeledő két szép ünnep kapcsán: „Derús vagyok, legyetek azok Ti is!”

A következő szám tartalmából: Vasszécseny vértanú papjai (2.) Kovács Imre, Helyi parkok és kertek a múltból (2), Az utolsó Ebergényi